

Lazo M. Pekeč

RUŠEVICA

selo na Kordunu

PROMETEJ
Novi Sad

Svitanje nad Ruševicom: Pogled sa Sudareva brda preko kuća Podkoljnjaka

POSVEĆENO
Rušovčanima
Da se ne zaboravi

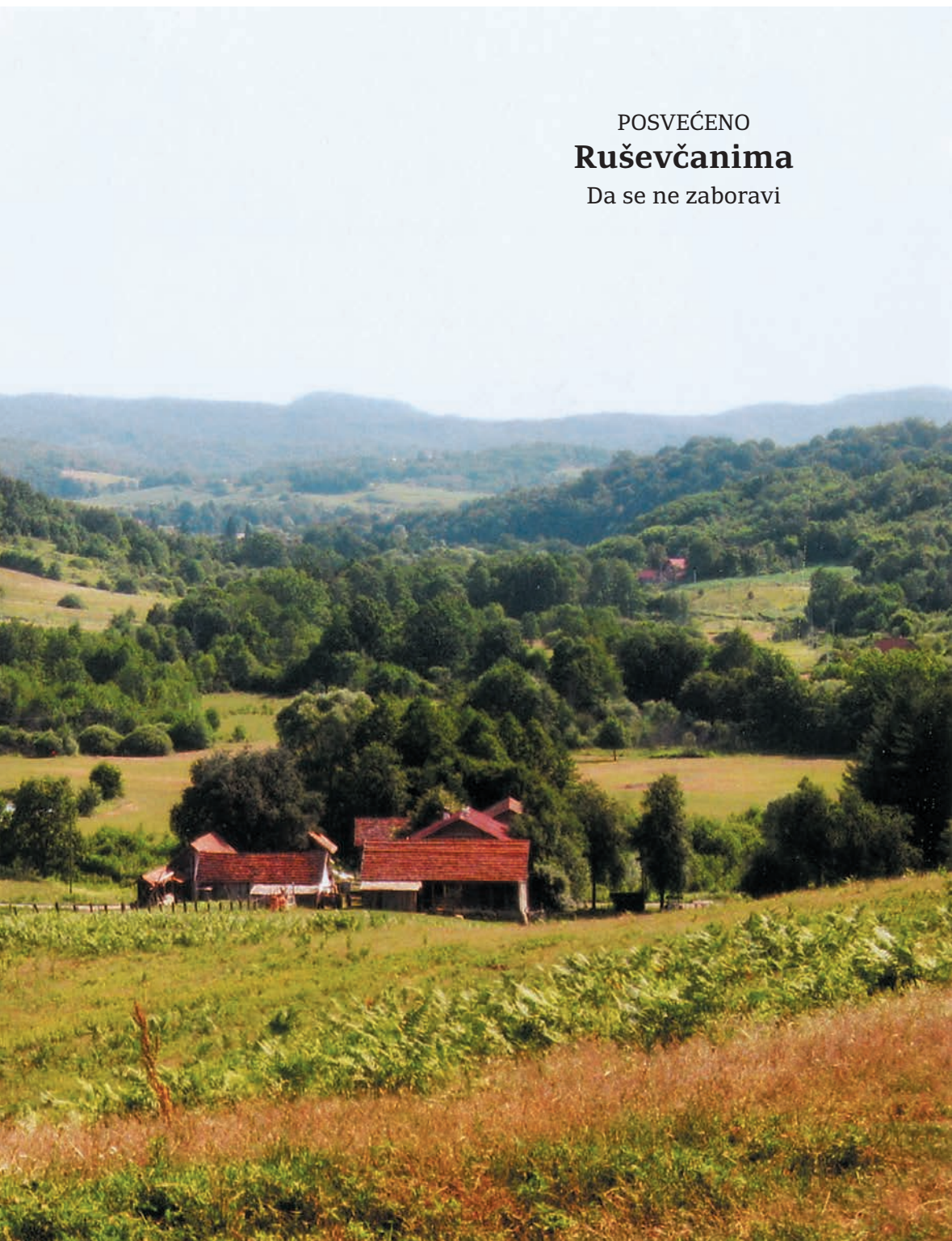

Foto Milutin Đ. Pekeč

na zaselak Krivaja i dalje preko Široke Rijeke na Petrovu goru

Lazo M. Pekeč
RUŠEVICA
selo na Kordunu

IZDAVAČ
Prometej, Novi Sad

ZA IZDAVAČA
Zoran Kolundžija

RECENZENT
Mr Milan M. Pavić

LEKTOR
Mr Milorad Simić

TEHNIČKA PRIPREMA
Ljiljana Čudić
Miloš Lugonjić

DIZAJN KORICA
Milorad Vidović

ŠTAMPA
Prometej, Novi Sad

TIRAŽ
250

NAPOMENA UZ DRUGO IZDANJE!

Poštovani čitaоче,

Pred Vama je drugo izdanje knjige Ruševica – selo na Kordunu. Prvo izdanje u tiražu od 250 primjeraka štampano je ćirilćnim pismom krajem 2015. godine i u cijelosti je rasprodano odmah po izlasku iz štampe.

Ovo ponovljeno izdanje štampa se latinićnim pismom iz želje da se iziđe u susret i onim zainteresovanim ćitaocima koji kroz redovan sistem obrazovanja nisu u mogućnosti da se upoznaju sa srpskom ćirilicom. Ovo se podjednako odnosi na sve zainteresovane, bilo da žive u novonastalim državama na području nekadašnjeg zajednićke države SFRJ, a u kojima je ovo pismo zabranjeno već punih 20 godina (R Hrvatska), kao i na one države Zapadne hemisfere u kojima se ovo pismo nikad i nije izućavalo u redovnom obrazovanju, a u kojima su mnogi izbjegli građani sa ovih prostor našli utoćište i tamo stekli potomstvo.

U ovom izdanju ispravljene su uoćene štamparske greške , kojih, na autorovo zadovoljstvo, nema tako mnogo i koje ne utiću bitno na razumijevanje teksta. Međutim, bilo je i nekoliko materijalnih propusta koji su u ovom izdanju ispravljeni. Autor se nada da će ćitaoci razumjeti i uvaćiti objektivne razloge zbog kojih je do njih došlo. Ova knjiga je obogaćena sa dodatkom topografske karte sela Ruševica u razmjeri 1:25 000 i kartom rasporeda domaćinstava u ovom selu do 1991. godine. Uneseni su i podaci za one naše zemljake koji su u međuvremenu preminuli, a ćiji podaci su nam dostavljeni.

Avgust 2017.

Autor

UVOD

Ovo je zapis o Ruševčanima, žiteljima Korduna, i njihovom selu Ruševici, nastao kao izraz kolektivne želje prognanih Ruševčana da sačuvaju uspome-nu na svoje selo i rodni kraj. Ove ljude, uglavnom seljake, vlast novoformirane Republike Hrvatske, stvorene krajem 20. stoljeća, protjerala je 1995. godine sa njihovih vjekovnih ognjišta, uz svekoliku pomoć zapadnih sila na čelu sa SAD, aktivno učešće NATO alijanse i svesrdni blagoslov Vatikana, i to samo zato što su bili i ostali Srbi.

Prognani Ruševčani našli su spas u Republici Srbiji, u kojoj se najveći dio njih trajno skrasio, a pojedinci su potražili sreću u dalekom svijetu.

Najveća koncentracija Ruševčana u Srbiji je u okolini Beograda, po Sremu, Bačkoj, a manje po Banatu ili Šumadiji.

Vrlo mali broj Srba sela Ruševice, uglavnom starije dobi, ostao je u rodnom selu, u kojem provode svoje posljednje godine života, bez podmlatka, bez nade u budućnost.

Nakon osamnaest godina provedenih u novoj sredini u grčevitoj borbi da se obezbijedi kakva-takva egzistencija, sagradi kuća i osnuje novo kućište, ili ponekog odlaska u rodno selo da se izvidi mogućnost povratka – javila se želja da se ti razasuti Ruševčani okupe. Na organizaciji okupljanja svojih bivših komšija veliki doprinos dali su Milan Dejanović Bistrički, Dragić Dejanović (Sime Drag'nog), Dragan Pekeč (Miće Milut'nova) i Nikola (Markov) Višnjić.

Susret je održan 8. 6. 2013. godine u Novim Banovcima. Okupilo se pedesetak Ruševčana. Pojedinci su se susreli po prvi put nakon osamnaest godina. Susret starih znanaca i prijatelja, nakon tolikog vremena, bio je dirljiv. Na skupu je bilo zapaženo prisustvo mladića i djevojaka koji su rođeni u Ruševici u toku rata 1991–1995. godine, kao i onih koji su rođeni u novoj sredini, u Srbiji, a o Ruševici znadu samo po pričama svojih roditelja. Odazvaše se i oni zovu pre-daka svojih.

Poslije razmjene pozdrava i propitivanja o zdravlju, o članovima porodice i poznanicima, o novim mjestima prebivanja i uslovima života, sa dubokim pošto-vanjem, u mukloj tišini, odata je pošta poginulim Ruševčanima, kao i onima koji su u međuvremenu preminuli daleko od svog sela i svojih komšija.

Od pojedinaca koji su u međuvremenu obilazili rodni kraj saslušani su njihovi utisci o prilikama u selu i opštoj atmosferi prema Srbima u Hrvatskoj.

U toku susreta rodila se zajednička želja da se sačuvaju uspomene na protekli život, na ljude i vrijeme kojeg više nema. Zato je nastala ova knjiga.

Druženje u Novim Banovcima

Učesnici skupa (slijeva nadesno):

ČUČE – Milan Selaković Beli, Mićo Ribić, Dragić Dejanović,
Dragan Dejanović, Lazo Pekeč, Milan Vuletić, Dušanka Vuletić,
Marija Ribić, Gordana Martinović, Nada Dejanović,
Željko Martinović, Dušan Ribić, Mile Vuletić;
STOJE: Dušan Martinović, Stevo Ribić, Rade Martinović Aco,
Milan Ribić, Branko Ribić, Boro Vuletić, Zoran Pekeč, Mićo Žegarac, Milka Ribić,
Danica Vuletić, Ljuba Vranješ, Miloš Vuletić,
Milan Dejanović, Đuro Matijević;
U TREĆEM REDU – Zoran Ribić, Dušan Ribić, Stevo M. Ribić,
Vlado Vranješ, Dušan M. Ribić, Dragić Pekeč, Milan Lukić, Milorad Dejanović
Rafin, Mile Ribić, Milan Ribić i Danja Rastovac

PREDGOVOR

Nije lako pisati o svom selu, a posebno o ljudima u njemu, o svojim srodnicima, poznanicima i komšijama. Neprekidna je prijetnja da se iziđe iz okvira objektivnosti i sklizne u vode prestrogog kritičara ili blagonaklonog evidentičara. Poteškoća je još veća kada se piše o živim ljudima, živim svjedocima, o onima koji su činili selo, koji su ga gradili i voljeli, a onda nasilno istrgnuti iz njega i izranjavanih duša dospjeli u novi kraj.

Prikupljanje osnovnih ličnih podataka u situaciji kad su nedostupne matične knjige, kad su nepoznata mjesta boravka za brojne Ruševčane, predstavlja veliku teškoću, ponekad nepremostivu. Pa i kad bi se uspio u cijelosti napraviti tačan popis svih osoba, imali bismo vrijedne podatke i uspomene, ali opet samo kao spisak imena i statističke brojke, što ne bi oslikavalo sam život tih osoba.

Cilj ovog rada nije pisanje porodičnih i ličnih biografija ili cjelovitih porodičnih rodoslova. Taj posao ostavlja se svakoj porodici i pojedincu koji žele da produže i prošire ovaj zapis, da iscrtaju porodično stablo, da prave svoje porodične albume i time obogate ovaj rad. Doista, u nekim slučajevima istaknuti su interesantni detalji iz života pojedinaca ili ono što je zajednička odlika sela.

Pored imena stanovnika Ruševice koji su obuhvaćeni popisom 1991. godine upisivana su i imena njihovih predaka za koje je bilo moguće prikupiti podatke, zatim imena potomaka Ruševčana koji su se odselili svojom voljom u ranijem periodu, kao i djeca prognanih koja su rođena u novoj sredini. Gdje god je to bilo moguće, upisane su bračne veze stanovnika Ruševice i osnovni podaci o bračnom paru i njihovom potomstvu, sa ciljem da se ukaže na isprepletenost tih prijateljskih i rodbinskih veza unutar Ruševice i sa selima u okruženju i šire.

U pristupu se namjeravalo da se za svaku porodicu, svako domaćinstvo, putem anketnog upitnika prikupe najosnovniji podaci koji bi poslužili kao osnov za unos u ovu knjigu. Podatke su trebali popuniti članovi domaćinstva ili pojedinac u ime čitavog domaćinstva.

U startu se pojavio problem dostave upitnika porodicama čije adrese boravka su ostale nepoznate. Problem je bio i kod prikupljanja povratnih informacija, odnosno upitnika. Zato je najveći dio informacija prikupljen u telefonskim

anketama sa srođnicima ili u ličnim kontaktima sa vrsnim poznavateljima porodičnih prilika i generalija Ruševčana.

Nastojalo se, pored popisa Ruševčana, ukratko dati slika sela sa njegove ekonomske, socijalne, društvene, a manje sa njegove političke strane. Pretpostavka je da će na ovaj način mlađe generacije steći potpuniju predstavu o životu svojih predaka u Ruševici i da spoznaju uzroke zbog kojih su njihovi očevi, gotovo u istom danu, napustili rodni kraj, svoja vjekovna ognjišta i oranice i krenuli bez ičega u nove seobe.

Kod ovakvog pristupa nametnula se potreba da se napiše koja riječ o širem zavičaju, kako bi slika bila što potpunija.

I pored tih nastojanja da se proširi sadržaj ovog rada, cilj nije da to bude cjelovita monografija sela Ruševice, što bi zahtijevalo daleko studiozniji pristup i istraživanje arhivske građe, koja je za sada nedostupna, ali se nastojalo da to bude nešto više od popisa stanovnika sela i seoskog spomenara. Rad je prvenstveno namijenjen prognanim stanovnicima sela i njihovim potomcima, onima koji su ostali ili se vratili u Ruševicu, kao i svima koji imaju prijateljske i rodbinske veze sa Ruševčanima, ili ih emocije vežu za ovo selo. Knjiga će biti korisna i potomcima iseljenih Ruševčana koji žele da sačuvaju sjećanje na svoje porijeklo. U njoj ima vrijednih podataka za one koji se i sami budu bavili ovom problematikom.

Knjiga je podijeljena na dva dijela. U prvom dijelu daju se opšti podaci o selu i Kordunu kao regiji, u čijem sastavu se selo nalazi, i kraći pregled iz prošlosti Krajišnika i šireg zavičaja. U drugom dijelu prikazana je sudbina Ruševčana u Drugom svjetskom ratu, period socijalističke obnove, kao i posljedice građanskog rata 1991–1995. godine u Hrvatskoj.

Popis Ruševčana sa podacima koji su se mogli prikupiti dat je kao prilog.

Ma koliko da su spiskovi članova porodica manjkavi, mnogi će, naročito mlađi čitaoci, naći u njima imena svojih predaka, za koja nisu ni znali. U pronalasku i čuvanju imena predaka, u njihovom otimanju od zaborava, u popisu imena sadašnje generacije, u očekivanju da će biti pojedinaca koji će nastaviti vođenje porodičnih rodoslova – treba sagledavati značaj i vrijednost ovog popisa.

Tamo gdje zbog niza okolnosti za neko lice nije bilo lako utvrditi da li je iz Ruševice ili nekog drugog sela iz parohije Radovica, i ona su uvrštena u spisak. Pošlo se od stanovišta da je to manje štetno po ovaj rad nego da se neko ime izostavi. U tom slučaju možda će se tim podatkom moći poslužiti pojedinci iz susjednih sela.

Takvi spiskovi su prilozi o pitomcima „Privrednika“, popis osoba pri krštenju novorođenčadi u crkvi na Buvači iz 1827. godine, u kojima se kao mjesto rođenja i prebivanja navodi selo Radovica. Ovaj popis Ruševčana predstavlja pokušaj da se trajno sačuva istina o njihovom bitisanju u Ruševici, jer su u hrvatskoj literaturi prisutni napisi kako su se Srbi gotovo iselili iz Banovine Hrvatske još pred Drugi svjetski rat, da bi se na taj način osporili ustaški zločini u Drugom

svjetskom ratu, a time i izgon Srba 1995. godine. Negiranjem postojanja Srba pokušavaju ti autori da speru ljagu i skinu odgovornost sa hrvatske nacije. Oni polaze od jednostavne logike: ako nije bilo Srba, nije moglo biti ni genocida ni progona. Groblja su već ionako zarasla u korov, spomenici o antifašističkoj borbi mahom su porušeni, a velik dio literature i dokumenata pisanih ćirilicom koji svjedoče o srpskom bitisanju na prostorima Krajine već je uništen.

Moguće greške u imenima, posebno u godinama rođenja, nastale su prvenstveno zbog nepotpunih podataka, ali i zbog činjenice da su pojedinci imali jedno ime na krštenju, a u životu nosili drugo, po kojem su ga komšije znale. Ima slučajeva da se i u zvaničnim dokumentima nailazilo na različite podatke o istoj osobi.

Naročito bi bilo značajno da ovaj rad pobudi interesovanje kod mlađih Ruševčana, da ih podstakne na studioznija istraživanja i da dođu do podataka koji su ovom prilikom nedostupni.

Historijska zbivanja iz šireg zavičaja data su u vrlo skraćenom obimu, tek toliko da se zainteresovani čitalac uputi na obimniju literaturu koja obrađuje određeno područje. Nastojalo se da stil i sadržaj budu razumljivi onom dijelu stanovnika Ruševice koji su rođeni pred Drugi svjetski rat, pa im je djetinjstvo obilježeno tim strahotama, a u starosti su pred naletom povampirenog ustašluka morali napustiti rodni kraj. U tom periodu od pola stoljeća većina Ruševčana je u svojim žuljevitim seljačkim rukama držala plug, kosu, srp i motiku. Malo ih je imalo priliku da u rukama drži knjigu, a upravo su oni i njihovi roditelji podigli Ruševicu iz pepela i stvorili uslove za dostojniji život. Umjesto da u starosti uživaju plodove svoga rada, od vlasti novoformirane hrvatske države proglašeni su agresorima i okupatorima svojih njiva i okućnica – svoga sela, i bili – prognani.

Rad je pisan srpskom ćirilicom, ali bi zbog ponekih mlađih Ruševčana, kojima je u R. Hrvatskoj onemogućeno učenje ćiriličnog pisma, dio tiraža valjalo štampati latinicom (ako za to bude sredstava). U izlaganju građe nastojalo se sačuvati bar dio jezičkog blaga našeg zavičaja, kako bi potomstvo znalo „kako su divanili naši stari“.

Zahvaljujemo svim Ruševčanima na podršci i pomoći koju su nam pružili prilikom prikupljanja podataka, a naročito: Milanu Dejanoviću Bistrićkom, Nikoli Pekeču Ninci, Đuki Ribiću Đurčinom, Milanu Tadiću, Mići Žegarcu Milošićevom, a naročito Lazaru Ribiću, jednom od najboljih poznavalaca generalija, porodičnih prilika i veza stanovnika Ruševice. Pomoć u prevozu pri obilasku sagovornika pružili su Zoran Pekeč i Ribić Branka Milan.

Zemun Polje, maj 2015.

Autor

RIJEČ RECENZENTA

Monografija o Ruševici, selu kordunske regije, koje po administrativno-teritorijalnoj organizaciji ulazi u sastav općine Slunj, odnosno Cetingrad, predstavlja još jedno dokumentovano svjedočanstvo o zajedničkom vjekovnom trajanju i istraivanju Krajišnika ovog sela (Srba i Hrvata), koje se nalazilo u sastavu nekadašnje Vojne krajine, u njihovoj borbi protiv turske najezde, a ujedno i svjedočanstvo o pogromu i progonu tog istog srpskog naroda sa svojih ognjišta u dvadesetom stoljeću iz ovog sela i iz R. Hrvatske. To je istovremeno i nastojanje da se sačuva sjećanje prognanih Srba na rodni kraj, na jedno vrijeme i na ljude u njemu, da bi se historijska poruka ostavila potomstvu u amanet.

Pisanje monografije je vrlo zahtjevan zadatak. U njoj se na jedan vrlo studiozan i naučno utemeljen način svestrano obrađuje neko pitanje iz života ljudi jednog kraja, iz prošlosti nekog područja, ili o prirodnom ambijentu, bogatstvu i raznolikosti živog svijeta uopće. Kada se monografijom želi obraditi neko mjesto na jedan sveobuhvatan način, onda takav rad zahtijeva angažovanje više stručnjaka različitog profila: ekonomiste, sociologe, demografe, historičare, etnologue, muzikologe, lingviste, specijaliste s područja prirodnih nauka itd. Zato je vrlo odgovoran zadatak kad pojedinac preuzima obavezu da o svemu najbitnijem sam ponešto kaže, odnosno da napiše monografsko djelo. Svjestan svega ovoga, autor u svom predgovoru daje do znanja da za pojedina od tih pitanja nije uvijek najmjerodavnija ličnost i da zato ne može preuzeti kompetentnost za područja koja zahtijevaju usko stručnu, specijalističku razradu, ali se hrabro suočio sa izazovom da jedan veliki dio tih sadržaja o zavičaju, načinu života i sudbinama prirodno odseljenih, fizički umorenih i prognanih Ruševčana sačuva od zaborava.

Autor se potrudio da Ruševicu tretira kao dio cjelokupnog srpskog nacionalnog korpusa na prostoru današnje Hrvatske, sa težištem na regiji Korduna, čime je dao značajan doprinos, bar u jednom segmentu, iz historije postojanja i bitisanja srpskog naroda u Austrougarskoj monarhiji kroz vjekove. Mada je najveći dio rada posvećen tragičnoj sudbini srpskog naroda u 20. stoljeću, odnosno u vrijeme stvaranja hrvatske države (NDH i RH), on pri tom ne zaobilazi i ne zapostavlja pripadnike druge dvije etničke zajednice koje žive u Ruševici (Hrvate i Rome).

Za mlade i buduće generacije krajiških Srba, posebno onih u rasijanju, ovaj rad će poslužiti kao svojevrsan udžbenik iz tragične prošlosti ponosnog i slobodarskog naroda, koji se poslije svih ličnih nesreća i kolektivne tragedije, ponovo podigao na noge i nastavio život sa istom marljivošću, sa istom željom da se ostane i opstane u vremenima koja dolaze.

Kao dobar poznavalac sredine u kojoj je ponikao, stasao i radio, autor je uspio da obuhvati veliki dio navedenih segmenata koje monografija podrazumijeva i da ih približi ne samo poznavateljima ove sredine već i onima koji ovo selo i ovaj kraj prethodno nisu poznavali. Radeći kao prosvjetni radnik u neposrednoj blizini rodnog sela, a zatim kao čelni čovjek općine Slunj, imao je priliku da upozna život ljudi na ovom prostoru, pa se njegove ocjene mogu smatrati relevantnim. Tako će i potomci raspršenih Ruševčana moći steći solidnu predstavu o kraju iz kojeg su im potekli preci.

Sigurno je da bi monografija bila sadržajno bogatija da se istraživanjem mogao obuhvatiti proces naseljavanja Ruševice u periodu turske vladavine (kad se koja grupacija ili rod razmješta i otkuda tačno dolaze i sl.), ali se objektivne okolnosti moraju uvažiti, pa to neka ostane u zadatak nekom budućem istraživaču kojega ova monografija izazove da se prihvati tog posla.

Po zamisli autora, rad je namijenjen prvenstveno Ruševčanima, seljacima, koji su, kako kaže, češće u svojim žuljevitim rukama držali motiku i kosu nego knjigu, i tome je podredio stil pisanja, oslobodivši se usko stručnih izraza i stranih riječi gdje god je to bilo moguće. Zato je tekst razumljiv, stil lagan i privlačan za čitanje. Posebno je to uočljivo kod opisa krajolika, kada se povremeno i sam predaje emocijama. Time on još više naglašava svoju privrženost i ljubav prema rodnom kraju, poistovjećujući se sa svojim komšijama koji su čitav svoj vijek proveli u ovom selu i do danas emotivno ostali vezani za njega.

Monografija se svojim sadržajem dotiče i sela iz okruženja, a brojni podaci se odnose na čitavu bivšu općinu Slunj, pa je iz tog razloga ona odlično štivo za sve one koji žele pobliže da upoznaju čitav region, a znatan dio statističkih podataka će dobro doći svima onima koji se bave pisanjem sličnih radova sa područja kordunske regije.

Sagledavajući kompoziciju sadržaja, vidljivo je da autor nastoji zadržati uravnotežen pristup i svakom segmentu monografije dati odgovarajući prostor. U prvom dijelu knjige posvećena je pažnja geografskom okruženju i prošlosti kraja u kome se Ruševica nalazi. U historijskom dijelu dat je sažet pregled prošlosti Vojne krajine. Taj historijski izlet izvan Korduna autor opravdava time što već današnje generacije učenika kroz redovno školovanje u Srbiji imaju sve manje sadržaja o Vojnoj krajini i Srbima u njoj, a u Hrvatskoj, ili drugdje u svijetu, historijske istine o Srbima graničarima gotovo da neće ni biti. Dok su polagali živote štiteći hrišćansku Evropu od Osmanlija, Srbi su joj bili neophodni kao jeftina vojna sila. Kad je opasnost minula, taj odnos se iz temelja promijenio, u šta se na bolan način uvjerila i ova naša generacija. Ipak, najveći dio sadržaja posvećen je

tragičnoj sudbini stanovnika Ruševice u 20-om stoljeću, što je sasvim razumljivo s obzirom na kataklizmu koju su doživjeli stanovnici ovog sela u navedenom periodu. Posebno ga zaokuplja pogrom srpskog naroda u Drugom svjetskom ratu, o čemu donosi vrlo detaljnu analizu sa brojem žrtava. Analizirajući podatke iz knjige *Kotar Slunj i kotar Veljun u NOR-u i socijalističkoj izgradnji*, na koju se najčešće poziva, autor dolazi do zaključka da u njoj nisu popisane sve žrtve, svi ljudski gubici ovog sela. Ta analiza je mogla biti sažetija. Međutim, autor u cjelini iznosi dobijene podatke pred čitaocem knjige kako bi se i sami uvjerali u njihovu valjanost. Rezultati istraživanja za ostatak nestalih stanovnika Ruševice dati su u vidu objedinjenog popisa ljudskih gubitaka ovog sela u Drugom svjetskom ratu. Ono što treba naročito naglasiti jeste činjenica da su u ovom popisu po prvi put obuhvaćene sve žrtve, svi ljudski gubici – pobijeni u teroru, poginuli u ratnim dejstvima i umrli od ratnih nedaća, za sve tri etničke zajednice, bez obzira na njihovu vjersku, političku ili vojnu pripadnost. To je sa humanističke, moralne i etičke strane ispravan pristup. Iako opterećen gubicima svog naroda, on ne zaboravlja i ne preskače gubitke kod druge dvije zajednice, navodeći razloge i njihovog stradanja. Za podatke o gubicima među Hrvatima i Romima autor koristi knjigu I. Stržića *Žrtvoslov slunjskog kotara*, koja ga je nekim svojim detaljima podstakla da se upusti u analizu tih ocjena i podataka. Tačna je opaska da je u hrvatskoj štampi i u njihovim školskim udžbenicima, u djelima historijskog karaktera, a još više na stranicama interneta, prisutno prekrajanje i prikriivanje istine o srpskom trajanju i nestajanju u Hrvatskoj i da je to svakodnevna pojava, pa je u tom pogledu ovaj kritički osvrt u monografiji, kao upozorenje na takve pojave, našao svoje puno opravdanje.

U obradi događaja iz ratnih sukoba u Hrvatskoj 1991–1995. godine autor ne ulazi u nabranje i obrazlaganje uzroka koji su doveli do raspada SFRJ, načina raspada i, konačno, uzroka vojnog sloma Vojske Republike Srpske Krajine. Ratna zbivanja, teškoće i naprezanja naroda nisu šire zahvaćeni ovim radom. Autor to obrazlaže činjenicom da to zahtijeva posebnu studiju i da već ima priličan broj dobrih radova napisanih na tu temu. Iz autorovih primjedbi na kraju rada vidljiva je njegova razočaranost zbog tragedije koja se nije trebala dogoditi. On ta dešavanja, kada se u krvi i plamenu rastura jedna solidno uređena i u svijetu poštovana država, smatra općecivilizacijskom sramotom. Zato završava knjigu bez decidiranog zaključka, upozoravajući na neizvjesnu i nepredvidivu budućnost ovog balkanskog prostora. U stvari, on na taj način primorava svakog čitaoca da sam donese sud o ovom vremenu u kojem bitišemo i o onom koje će tek doći.

Kad piše o događajima u svom selu iz perioda ovog zadnjeg rata (1991–1995), on sa ponosom ističe veliku moralnu pobjedu svojih sunarodnika, koji su, pored svih muka, uspjeli da sačuvaju živote svojih komšija Hrvata i Roma koji su ostali sa njima u Ruševici, a sačuvaše i sve kuće i ostale gospodarske objekte onih porodica koje su izbjegle iz sela. Taj postupak on naročito izdiže i veliča kao pobjedu ljudskosti nad niskim i mračnim strastima i postupcima

koje ratno vrijeme nosi. Isto tako, on ističe pohvale i zahvalnost i drugoj strani kad govori o sačuvanim spomenicima žrtvama fašizma u Mehinom Stanju i poginulim borcima NOR-a iz Ruševice.

Svoje komšije opisuje kao vrijedne i časne ljude, zanemarujući negativne crte ličnosti koje se javljaju u svakoj društvenoj grupi. Takav pristup ukazuje na njegovu neskrivenu simpatiju prema ovom socijalnom sloju društva, odnosno prema seljačkoj sirotinji koja se uporno borila da izađe iz posvemašnje bijede. Autor teksta daje do znanja da i sam potiče iz ovog socijalnog sloja, čiji se pripadnici, patrijarhalno vaspitani, odlikuju čašću i poštenjem.

Na kraju, kao prilog, dati su porodični rodoslovi, koji u nedostatku originala predstavljaju svojevrсну matičnu knjigu živih i davno upokojenih Ruševčana. Mnoga imena naših predaka izvučena su iz tame zaborava i predata nama, njihovim potomcima, na dalje čuvanje. Taj napor da se bez originalnih matičnih knjiga dođe do tolikih podataka zaslužuje svaku pohvalu.

Na kraju, i pored svih dobrih želja šta bi još trebalo uraditi, dopuniti i dr., javljaju se dva problema: materijalna sredstva i veličina tiraža.

Nakon svega autoru treba odati priznanje za odvažnost da se upusti u ovaj zahtjevan rad, za sav uloženi trud i utrošeno vrijeme, a najobjektivniju ocjenu knjige donijeće njegovi zemljaci, kojima je knjiga namijenjena.

U Beogradu, jun 2015.

Mr Milan M. Pavić

Od postanka do pogroma

Položaj i okruženje

Geografski, Ruševica pripada Kordunu kao širem regionalnom okruženju. Nalazi se sjeveroistočno od Slunja, u pograničnom dijelu prema međudržavnoj granici Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Selo je smješteno duž regionalnog puta na pravcu Cetingrad (južno) – prema Krstinji (sjeverno). Istočna strana sela, čitavom njegovom dužinom (6,5 km), omeđena je šumom Repušnjak. Ova nevelika šuma odvaja ga od susjednih sela: Maljevačkog Selišta, Buvače¹ i Pašin Potoka. I na zapadnoj strani sela proteže se šuma Dugačka kosa, koja predstavlja prirodnu granicu prema selima na tom potezu: Donja i Gornja Žrvnica i Kosijersko Selo. U nastavku te iste strane, dalje prema jugu, prostire se šumovit predio zvan Miškovića brijeg, pa selo Polojski Varoš.

Sjeverna strana omeđena je Madžarevim mostom na rijeci Glini kao krajnjoj sjevernoj tački ovog sela. Glina je ujedno i administrativna granica između općine Vojnić i, nanovo obnovljene, općine Cetingrad.

Na južnom kraju selo doseže do regionalne ceste koja spaja Cetingrad sa Slunjem, odnosno do Kučinić križa, neposredno podno Cetingrada.

Centralni dio sela – kod škole, nalazi se na 45° 11' 24" sjeverne geografske širine i 15° 43' 44» istočne geografske dužine.

Selo se proteže pravcem sjever–jug. Najznačajniji prirodni objekti su već pomenute šume, rječica Ruševica i poneko brdovito uzvišenje.

¹ U govoru lokalnog srpskog stanovništva češće se koristi ime Buvača, a ime sa suglasnikom h – Buhača koristi se više u pisanim materijalima i u govoru naroda islamske vjeroispovijesti iz Velike Kladuše.

Топографска карта Рушевице

Kordun

Ruševica se nalazi unutar kordunske regije, za koju je neodvojivo vezana u geografskom, privrednom i povijesnom pogledu.

Ime Kordun je stranog porijekla. Potiče od francuske riječi *cordon* (*Cordon Militaire*) i označava postrojen red vojnika, raspored vojnih jedinica i objekata, granično područje, liniju načičkanu osmatračnicama, čardacima, utverdama, rovovima i vojničkim posadama. Vrlo širok spektar značenja, a sve se svodi na utvrđen i vojskom zaposjednut pogranični pojas. Sličnog značenja je i istoimena engleska riječ.

Kordun je dio nekadašnje Vojne granice, za koju se koristio njemački izraz *Die Militargrenze*, a Krajišnici su upotrebljavali imena: Krajina, Granica, Vojna krajina. U cjelini, Krajina je u geografskom pogledu označavala uzak pogranični pojas između Habzburške monarhije i Otomanskog carstva. U državno-pravnom i administrativnom pogledu Krajina je imala poseban status i bila je, zbog njenog izuzetnog značaja za odbranu od Turaka, pod neposrednom upravom habzburškog dvora. Ova dva ljuta protivnika vodila su u nekoliko navrata duge i žestoke ratove u periodu od početka 16. pa do kraja 18. stoljeća. Tokom ova tri stoljeća, po uslovima i načinu života, Krajina je bila kasarna pod vedrim nebom. I u vrijeme primirja Granica je bila bojište i razbojište sa stalnim čarkama, bojevima i pljačkama. Nemir i nesigurnost, kao i stradanje Krajišnika stalno su prisutni na tom prostoru. Krajina će takva ostati i nakon posljednjeg rata između Habzburške monarhije i Turaka (1788–1791) sve do Berlinskog kongresa (1878), kada je Bosna i Hercegovina postala okupaciono područje Austrougarske monarhije, a granica sa Otomanskim carstvom pomjerena dalje na istok – do Drine.

Ovaj granični pojas protezao se u širokom luku od Jadranskog mora pa, u početku, preko utvrđenih gradova Karlovca i Varaždina (Karlovački generalat – od Senja do Kupe i Varaždinski generalat – od Save do Drave), a kasnije Savom i Dunavom, do u Rumuniju i do Karpata. U taj uzavreli pojas austrijske vlasti naseljavale su hrišćane, pretežno Srbe, da čuvaju i brane granicu od daljnjih turskih provala.

Ime Kordun moglo je nastati u 18. stoljeću. Nakon Bečkog rata (1683–1699) granica se za izvjesno vrijeme ustalila, a na ovo područje su masovnije pristizali prebjeci iz Turskog carstva – hrišćani, Srbi i Hrvati. Kraj 17. stoljeća je i vrijeme Velike seobe Srba (1690), a refleksi te seobe osjećali su se duž čitave Krajine.

Osamnaesto stoljeće je period novog velikog razmještanja naroda po graničnom pojasu i oko njega. Velike grupacije naroda razmještau se i po Kordunu. To je stoljeće brojnih reformi Marije Terezije (1740–1780), koje su se odnosile i na Vojnu krajinu. Milan Radeka² smatra da je ovaj naziv nastao upravo u tom stoljeću.

Nije dato detaljnije objašnjenje zašto se ovo ime vezalo baš za ovo područje kada je izraz *cordon* bio u optičaju i po ostalim dijelovima Granice. Da li je inicijalna

² Milan Radeka, *Gornja krajina ili Karlovačko vladičanstvo*, Zagreb, 1975.

kapisla moglo biti ime grofa Kordue? Neposredno pred početak vladavine Marije Terezije na području Karlovačkog i Varaždinskog generalata grof Kordua³ sprovi reforme, koje su među Krajišnjicima bile vrlo nepopularne i izazivale snažne reakcije. Možemo samo pretpostaviti kakve su ocjene i riječi upućivali razliučeni Krajišnjici na ličnost ovog reformatora i u kakvim se sve varijantama moglo izgovarati njegovo ime.

Južni dio Korduna, prostor oko Cetina i Drežnika, ostao je pod turskom upravom sve do okončanja posljednjeg rata između ovih carevina, a koji je završen turskim porazom 1791. Od tada i ovaj teren južnog Korduna ulazi u sastav Habsburške monarhije, odnosno u sastav Vojne krajine, ali će još zadugo ostati vrlo nemirno i nesigurno područje. Iz tog razloga mogao je naziv, na ovom dijelu Korduna, da se učvrsti tek početkom 19. stoljeća. Ovaj izraz naročito će se upotrebljavati za vrijeme francuske uprave Ilirskim provincijama (1809–1813), u čiji sastav je ušlo i ovo područje. Napoleon je preoteo ove dijelove Krajine od Austrije i na granici prema Otomanskom carstvu zatekao odbrambeni pojas, za koji francuski oficiri koriste izraz cordon. Uvidjevši prednosti krajiškog odbrambenog sistema, Napoleon je u cijelosti zadržao ovakvu vojnu organizaciju. Francuski izraz za granični pojas Kordunaši su prilagodili svojim jezičkim osobinama i tako stvorili ime – Kordun. Prema objašnjenju Franca Juliusa Frasa⁴, ravnatelja škola u Karlovačkom generalatu oko 1830. godine, pojam kordun označava oružanu zaštitu Krajine (granična straža).

Na toj južnoj granici Korduna, između Komesarca (R. Hrvatska) i Johovice (Bosna i Hercegovina), postojao je sve do ovog rata (1991–1995) zaselak po imenu Kordun, ali se koristilo i ime Kordon⁵. To ime je koristilo lokalno stanovništvo okolnih sela kada je za neko domaćinstvo trebalo preciznije odrediti lokaciju. U tom nekadašnjem zaseoku 1995. godine bilo je živo samo jedno domaćinstvo. U njemu su živjele sestre Milica i Anđa Krnjeta. Njihovim progonom 1995. godine ugasilo se i to jedino ognjište. Da li su ove dvije Srkinje bile posljednji „graničari“?

Sve do ovog rata (1991–1995) stanovnici pograničnih sela u BiH, Šturlića i Johovice, kada bi trebali po nekom poslu ići u Bogovolju ili Komesarac (pogranična sela u R. Hrvatskoj), govorili bi da idu na Kordun, dok bi za odlazak na sajmeni dan u Slunj kazali ime tog mjesta. Ovo je jedan primjer kako ime Kordun živi na ovom terenu uz granicu i danas. Nešto južnije, a opet uz granicu sa Bosnom, susrećemo imena sela Kordunski Ljeskovac i Kordunski Lug (kasnije, po imenu rijeke Korane, nazvan Koranski Lug). To je još jedna potvrda da se ime na ovom dijelu počelo koristiti kasnije, ali da i dalje živi.

3 Dr Jovan Savković, *Pregled postanka, razvitka i razvojačenja Vojne Granice (od 16. veka do 1873. godine)*, Novi Sad, 1964, str. 36.

4 Franc de Paulo Julius Fras, *Cjelovita topografija Karlovačke vojne krajine*, Gospić, 1988, str. 35. (Prvi put štampana 1835. godine.)

5 Ove podatke dao je Nikola Orlić, prije rata zaposlen kao šumarski tehničar na poligonu Slunj, rodom iz Bogovolje, sela pored ovog zaseoka.